

8. april 1940.

«Det er ikke lenge til nå» sa Betjent Langlie med et sleskt smil rundt munnen. Han løftet opp kaffekoppen, tok en slurk og snudde fremsiden av Stavanger Aftenblad ut mot rommet slik at alle kunne se: «Britiske miner i norske farvann». «Ikke lenge til tyskerne er på norsk jord og Norge endelig kan involvere seg i krigen» fortsatte han. Tankene rundt det tyskerne hadde holdt på med rundt om i Europa hadde lenge plaget meg, men det var først nå det gikk opp for meg at jobben som politimester ikke ville bli lett i tiden fremover. Jobben hadde vært utfordrende nok i de 19 årene jeg hadde vært her, men tiden vi hadde i vente kunne vise seg å være særs turbulent. «Politimester Ola Kvalsund». Jeg husker enda hvordan denne tittelen alltid førte med seg et smil og en følelse av ansvar og stolthet. Jeg fikk fortsatt en slik følelse når jeg så skiltet på bordet mitt. Smilet, derimot, var desto vanskeligere å finne frem nå til dags. I motsetning til betjent Langlie, ønsket jeg ikke et Norge under tysk styre. Hitler hadde vist sin uærlighet i Polen, og ideologien som fortalte oss om mindreverdige mennesker samsvarte ikke med mitt syn på omverdenen. Dessverre kunne det virke som om Betjent Langlie var inne på noe og vi måtte være forberedt på det verste.

Midt på natten ble jeg vekket av at telefonen ringte, og jeg forberedte meg på det værste da jeg gikk ned for å få en slutt på bråket som ljomet rundt i huset. «Dette bør være viktig». Jeg plukket opp røret og forstod raskt at i andre enden var Overkonstabel Waage. «Vi har fått inn rapporter om et mistenkelig tysk skip ved kysten av Haugesund». Ifølge Overkonstabel Waage var dette et kombinert laste- og passasjerskip, men etter de tidligere rapportene angående tyskerne var det likevel suspekt. Jeg tok ingen sjanser og gjorde meg klar for å dra ned til politikammeret for å holde meg oppdatert over situasjonen. Tankene fortsatte å svirre rundt i hodet mitt da jeg kjørte nedover mot sentrum, og jeg kunne kjenne en følelse av frykt – ikke bare for meg selv, men for familien min, for Stavanger, og for Norge som nasjon. Utenfor kammeret var det unormalt mange biler parkert på et sådant tidspunkt på døgnet. Jeg var tydeligvis ikke den eneste som hadde fått beskjeden, og tydeligvis ikke den eneste som ville vite hva som foregikk. Betjent Langlie møtte meg i inngangspartiet. Det virket som at det sleske gliset han hadde hatt dagen før hadde blitt forsterket i løpet av natten. Kunne spådommen hans om et tysk styre i Norge bli til virkelighet allerede? Jeg nikket høflig og fortsatte i retning kontoret. Stemningen på

politikammeret var anspent og usikker. En kunne høre telefoner ringe fra alle kanter og jeg kunne ikke huske og sett så mange personer her inne før. Idet jeg gikk inn på kontoret mitt ringte telefonen, og igjen var det Overkonstabel Waage. «Vi har fått beskjed om at det foregår uvanlige ting på Østlandet, og vi har bestemt oss for å undersøke det tyske lasteskipet utenfor Haugesund. Vi sender Ægir», forklarte Waage. Han la på røret uten å gi meg tid til å stille spørsmål for å få noen videre oversikt over situasjonen. «Nå begynner det» mumlet jeg for meg selv. Navnet Ægir var kjent for de fleste på kontoret, og det å sende denne torpedojageren fortalte mye om alvorlighetsgraden til situasjonen. Jeg måtte nå vise at jeg kunne takle ansvaret jeg var tildelt. «Vakten på kaia hadde fått beskjed om at han måtte gjøre seg klar til hva som helst» overhørte jeg fra gangen. «Det burde vi også» svarte jeg tilbake, uten at noen hørte det.

Det var nå enda fullere inne på politikammeret. Timene hadde gått og vi hadde ikke fått stort mer informasjon om situasjonen utenfor Haugesund. Jeg hadde dog gitt ordre om å få tak i en liste med mennesker som nå var inne på mitt kammeret for å få en oversikt. Solen hadde for lengst begynt å titte over horisonten, men jeg følte meg ikke trøtt. Jeg kikket ned på armbandsuret, og så at klokken begynte å nærme seg syv. «På tide med en røyk» sa jeg og strakk hånda mot den nederste skuffen på skrivebordet. Før jeg fikk åpnet skuffen, kom Betjent Langlie løpende inn. Det sleske smilet hans hadde forsvunnet og var nå erstattet med en mer bekymret ansiktsmine. «Ægir har begynt å skyte på det tyske skipet!». Det ble tyst i rommet, og flere titalls ansikter vendte seg mot meg. «Skal vi slå alarm, Kvalsund?» spurte han. Ansvaret, som en gang var grunnen til at jeg aksepterte jobben, kjentes nå umåtelig tungt ut. Hva skulle jeg gjøre? Betydde dette at Tyskland hadde begynt å okkupere Norge? Var vi i krig? Nye spørsmål kom inn i hodet like raskt som de forsvant ut. De undrende blikkene mot meg rikket seg ikke, og jeg måtte å tenke meg fram til et svar – og det raskt. Dette var ingen tid til å miste munn og mæle, men alle tankene som gikk gjennom hodet gjorde det vanskelig å tenke over situasjonen. «Nei. Vi avventer.» svarte jeg kategorisk. Jeg satte meg ned ved skrivebordet igjen for å hente meg inn. Var dette en riktig avgjørelse? Burde jeg slått alarm? Innvendig var spørsmålene mange og usikkerheten stor. Utvendig prøvde jeg å framstå med ro og kontroll i håp om at det kunne smitte over til resten av de nervøse sjelene inne på kontoret. En kunne dog merke at stemningen i rommet hadde blitt mer anspent, og en kunne høre småkjefting og diskusjoner guttene seg imellom. Til og med betjent Langlie hadde mistet det arrogante smilet sitt der han stod og vekslet mellom å rote gjennom papirer og å svare på telefoner. Han støttet kanskje tyskernes ideologi,

men brydde seg tydeligvis om ansvaret han fortsatt hadde som politibetjent. Et feilskjær fra politikammeret kunne få fatale konsekvenser, og det virket som vi tenkte likt om at Stavangers befolkning måtte prioriteres. Den anspente stemningen i rommet blir skjært gjennom da en av de som betjente telefonene brøt ut: «Oslo er angrepet!» Nok en gang ble det tyst i rommet. «Fornebu er angrepet» fortsatte han. «Det er rapportert lavtflyging over Stavanger!» ropte en annen ut. Nok en gang rettet ansiktene fra guttene seg mot meg. Denne gangen måtte jeg handle. Tyskland har gått til angrep på Norge, og befolkningen måtte få beskjed. Jeg reiste meg fra skrivebordet, pustet dypt og så ut i rommet. «Slå alarm». Armbåndsuret viste 08:12 presis. Skuldrene senket seg merkelig nok ett hakk etter meldingen. «Forhåpentligvis klarer vi å holde de unna sentrum til unnsetningen kommer» mumlet jeg til meg selv. Et kvarter senere kom det inn en beskjed om at en bombe hadde falt ned i Bakkegaten 6, bare et sterkt steinkast unna politikammeret. Bomben hadde heldigvis ikke gått av, men det hakket skuldrene hadde senket seg tidligere hadde nå økt med flere. Det var ikke lenger trygt, selv ikke i byen.

Det var en skeptisk stemning i Stavanger denne morgenen. Folket hadde naturlig nok reagert på flyalarmen som var utløst og mange vendte seg til oss for svar. Jeg hadde gått tom for røyk og var ute for å kjøpe en ny pakke Petterøes Blå samt dagens avis. «Norge i krig med Tyskland» og «Sola flyplass er tatt». Dette var ikke nyheter for meg, men synet av overskriftene i Aftenbladet var likevel skremmende. Til tross for alt kaoset og arbeidet jeg hadde gått gjennom de siste søvnløse timene, visste jeg at vakten min var langt fra over. Tilbake på politistasjonen var det kaos. Et hopetall av innbyggere hadde møtt opp og krevd informasjon. Frustrasjon, redsel og avmakt hang over dem. Beskjeden om tyske soldater som krevde å bli fraktet fra Madla og inn til sentrum hadde spredt seg, og tyskerne ble mer og mer øyenfallende i sentrum i løpet av ettermiddagen. Den tyske styrken var alt for stor og organisert til at vi på politikammeret kunne gi dem noen slags reell kamp. Hvem kommer for å hjelpe oss?

Det ble tydeliggjort at tyskerne hadde tatt kontrollen over Stavanger da de tok seg inn i politikammeret og begynte å vise oss ut. Noen av guttene var vanskeligere å ha med å gjøre enn andre, og jeg var blant de siste som ble geleidet ut. Det føltes pinlig å gå ned trappene fra bygningen og se ut på det norske folk som fulgte med. Jeg så ned i bakken da jeg ble vist videre forbi en rekke tyske vakter og sendt ut i folkemengden. «Skuffende!» ble ropt ut fra folkemengden, og jeg kunne ikke vært mer enig. Utenfor muren av de armerte vaktene stod vi

samlet sammen med resten av innbyggerne som hadde kommet for å se. Det var fortvilelse og redsel å se i de mange ansiktene som var samlet. «De tar ned flagget!». Samtlige stirret inn mot flaggstangen ved siden av kammeret. Noen begynte å rope mot de tyske soldatene idet flagget sakte men sikkert ble heist ned. Flere prøvde å bryte seg forbi både nordmenn og tyskere da det norske flagget ble lagt i bakken, men ble holdt igjen før de kom til flaggstangen. Jeg kjente en klump i halsen vokse, og tårer som presset på. Flagget jeg elsket og var så stolt over - senket av tyskere. Symbolikken var knusende. Vi kunne bare stå å se på da det tyske flagget ble heist opp og strakk seg opp mot himmelen. Da det nådde toppen begynte flere av tyskerne å rope og juble før de begynte å heve høyrearmen for å saluttere flagget. Stavanger hadde kapitulert. Jeg så meg fortvilet rundt. Kvinner og barn, gamle og unge. Noen klemte hverandre. Noen gråt. Noen hadde fått nok og forlot stedet i avsky. Plutselig fikk jeg øye på betjent Langlie. Han så tilbake på meg. Det sleske smilet han hadde hatt i de siste månedene var langt mer usikkert nå, nesten påtvunget. Øynene hans så redde ut, ansiktet kaldt. Nå oppdaget jeg at det var enkelte nordmenn i mengden som ble med på tyskernes gestikulering mot det tyske flagget. Langlie lukket munnen, og så ned på bakken. «Håper du er fornøyd!» ropte jeg. Langlie svarte ikke da han bøyde hodet sitt ned mot bakken. Sekunder gikk. Det så ut som han ikke helt visste hvor han skulle gjøre av seg. Han tok et dypt pust løftet hodet og så opp mot det tyske flagget før han nølende hevet høyrehånden.

Metodebruk

Valg av sjanger:

Vi valgte sjangeren fortelling. Denne sjangeren gir oss en god mulighet til å benytte oss av en kunstnerisk frihet når vi forteller om politirapportene fra 1940. Ved å gjøre dette gjennom en fortelling har vi også muligheten til å kunne lage en verden hvor elevene kan sette seg inn i situasjonen som om de var der. Denne sjangeren gir også rom for å bruke de historiske hendelsene og rapportene fra 1940 til å fortelle en historie med hjelp fra noen som faktisk har vitnet den historiske hendelsen vi tar for oss. Vi mener at dette kan være med på å kanskje få et annet perspektiv til den historiske hendelsen eller få en annen type forhold til historien enn hva en får gjennom fakta, årstall og hendelsesrapporter.

Siden vi skiver en fortelling basert på virkeligheten, kan vi både vise til faktiske hendelser på faktiske steder (for eks. «Ægir» og bomben i Bakkegaten»), faktiske personer (Politimester Kvalsund og Harald Langlie), og faktiske tider enkelte av hendelsene fant sted på grunn av politirapportene. Kombinert med sjangerens kriterier har vi også rom til å dikte opp samtaler, tanker, hendelser og personer for å prøve fenge leserne. Dersom en skal framføre en egen fortelling basert på virkelige hendelser for en klasse er det viktig å presisere dette for elevene. Selv om en fortelling er basert på virkelige hendelser, betyr det ikke at alt i fortellingen er fakta. I vår fortelling er for eks. all dialog og indre tanker til Ola Kvalsund og Harald Langlie er oppdiktet og er lagt til fortellingen for å gi leseren et innblikk i hvordan det kan ha vært å leve gjennom de første dagene av krigen gjennom en politimesters øyne.

Ifølge rapportene var Ola Kvalsund politimester i Stavanger fram til 1941. Da tok Harald Langlie over som politimester og hadde et ansvar over denne byen. Noe som er interessant her er at Langlie gikk av i 1945 da krigen opphørte, og da tok Kvalsund over igjen. Dette har vært inspirerende informasjon og har gitt oss grunn til å fundere over hvorfor. Dette er også en av grunnene til at vi har framstilt Langlie som mer vennligsinnet ovenfor tyskerne enn Kvalsund, noe som igjen følgelig er med på å forklare handlinger og reaksjoner hos de ulike karakterene i fortellingen. Dette mener vi også kan være med på å «åpne» øynene hos elever som leser den, ettersom at den er med på å vise at ikke alle var like store motstandere av at Tyskland skulle

styre i Norge, og videre vise at det faktisk fantes de som ønsket dem velkommen eller nærmest prøvde å overse situasjonen.

Vi tenker at denne fortellingen i hovedsak passer inn på ungdomsskolen, og da helst på 9-10 trinn ettersom at den setter krav til refleksjon og orientering. Vi tror at fortellingen også gir rom for diskusjon over hvordan og hvorfor de ulike karakterene reagerer på hendelsen slik som de gjør, og kanskje prøve å knytte inn hvordan de selv ville reagert på en lignende hendelse. Videre kan en stille elevene spørsmål til som de kan reflektert over og diskutere rundt som f.eks.: «Hvorfor støttet noen Tyskland da de invaderte Norge?», «Hvordan tror du det føltes å bli okkupert av et annet land?» eller «Ville du kjempet imot tyskerne? Hvorfor? Hvorfor ikke?».

Samarbeid og innsats:

Vi hadde bare en datamaskin, og vi ville ikke at det skulle se ut som om 3 forskjellige personer skrev hvert sitt og stiftet det sammen til en tekst, så vi hadde bare en person som skrev hele historien. Mens Håvard skrev historien, samlet og supplerte Erlend og Kristian informasjon og fakta fra politirapportene og et par andre kilder, og hjalp til der det trengtes. Kristian skrev også litt av avslutningen til historien og Erlend skrev det som ikke hørte til selve fortellingen

Kildekritikk:

En så stor hendelse som det at Norge ble underlagt et annet land mot sin vilje er noe som har mange vitner og kilder. Vi ser derfor på de aktuelle kildene som relativt pålitelige for den hendelsen vi har tatt for oss. Historien om Tysklands okkupasjon av Norge har gått videre gjennom både folkemunn, aviser og rapporter, og de er nokså entydige. En trenger derfor ikke å være kritiske til selve kildene vi har benyttet oss av til denne oppgaven. Det som er nedskrevet i vaktjournalen, Aftenbladet (fra de aktuelle dagene) og krigssammendraget: «Angrepet på Norge» fra Aftenbladet er derfor gode kilder til gjennomføringen av denne oppgaven. Det hjelper også på at handlingsforløpet og tidene det skal ha skjedd passer godt både i hendelsesforløpet og i politiets vaktjournal. Når det kommer til politirapportens validitet mener vi også at den bør være nokså korrekt, selv om det å skrive slike rapporter under slike omstendigheter er en nokså unik situasjon med mye stress og tidspress. Derfor ser vi at det kan være noen svake sider dersom en kun lener seg på politirapportene, men om en kombinerer dem med de andre kildene åpner den dører for å trekke linjer samtidig som den er med på å styrke egen posisjon som kilde.

Kilder:

Blaauw, Hetland og Johannesen. (ukjent år). *Angrepet på Norge*. Hentet fra multimedia.aftenbladet.no/html/krigen/

Statsarkivet i Stavanger. Stavanger politikammer vaktjurnal. (1940). s54-71. 2.-21. April 1940

Ukjent forfatter. (1940, 08/04). *Forsiden*. Stavanger Aftenblad. Hentet fra e-pages.dk/aftenbladet/7248/1

Ukjent forfatter. (1940, 09/04). *Forsiden*. Stavanger Aftenblad. Hentet fra e-pages.dk/aftenbladet/7249/1